

**YURIDIK XIZMAT KO'RSATISH MARKAZLARI TOMONIDAN
HUJJATLARNI EKSPERTIZA
QILISH AMALIYOTI**

Yoqubjonov Ma'rufjon

Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti 'qituvchisi

***Annotatsiya:** Yuridik xizmat ko'rsatish markazlari – davlat organlari va tashkilotlariga huquqiy yordam taqdim etuvchi yangi mexanizm bo'lib, ularni hujjatlar loyihalarini qonunchilikka muvofiqligi, huquqbuzarlik va korrupsiyaviy omillar bor-yo'qligi nuqtai nazaridan tahlil etadi. Mazkur tezisdan bu markazlarning hujjatlarni ekspertiza qilish usullari, milliy va xalqaro tajriba, amaliy natijalar va rivojlantirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Markazlarning huquqiy ekspertizasi jarayonida "E-huquqshunos" elektron tizimidan keng foydalanilib, hujjatlar loyihalari markaz yuristlari tomonidan maqbul vaqt ichida ko'rib chiqiladi. Ushbu maqolada sun'iy intellekt (SI) va strategik intellekt yondoshuvlarini joriy etish imkoniyatlari muhokama qilinadi.*

***Kalit so'zlar:** yuridik xizmat ko'rsatish markazi, hujjatlarni ekspertizadan o'tkazish, huquqiy maslahat, e-huquqshunos tizimi, malakali yurist, qonun ustuvorligi, sun'iy intellekt.*

O'zbekiston prezidentining 2021-yil 29-iyundagi PQ-5168-son qarori bilan barcha hududlarda Yuridik xizmat ko'rsatish markazlari tashkil etildi. Ushbu markazlar davlat organlari va tashkilotlariga huquqiy xizmatlarni yagona tizimda ko'rsatish, hujjat loyihalarini qat'iy qonunchilik mezonlari asosida ko'rib chiqib xulosa berish maqsadida joriy etilgan. Yuridik markazlari asosiy funksiyalariga huquqiy maslahat berish, hujjat loyihalarini ekspertizadan o'tkazish, sud va boshqa

muhokamalarda davlat organlari manfaatini himoya qilish kiradi. Bugungi kunda “E-huquqshunos” elektron tizimi joriy etilib, barcha markazlar ushbu platforma orqali hujjat almashinuvini amalga oshirmoqda.

PQ-5168 hamda unga ilova qilingan “Yuridik xizmat ko‘rsatish markazlari to‘g‘risida Nizom”da markazlarning vazifalari batafsil belgilangan. Unga ko‘ra markazlar hujjat loyihalarini qonunchilikka muvofiqligini tekshiradi, ichki buyruq va shartnomalarni ekspertizadan o‘tkazadi. Masalan, markazning yuristlari tashkilot rahbariyatiga taqdim etiladigan qaror, farmon, shartnoma va boshqa yuridik hujjat loyihalarini to‘liq huquqiy ekspertizadan o‘tkazadi; agar qonunchilikka zid holat aniqlansa, tegishli e‘tiroz va takliflar beradi. Shuningdek, jismoniy va yuridik shaxslarning huquq va erkinliklariga ta‘sir etuvchi qarorlar yuzasidan markazlar yuridik xulosalar tayyorlaydi.

Bundan tashqari, mehnat qonunchiligi bilan bog‘liq idoraviy hujjatlar loyihalari ham har tomonlama tekshirilib, mehnat huquqiga rioya etilishi kafolatlanadi. Iqtisodiy va boshqa ijtimoiy loyihalarni tahlil qilishda huquqiy va moliyaviy-iktisodiy ekspertizalar amalga oshiriladi. PQ-5168 matniga ko‘ra, markazlar aholi murojaatlari va ijtimoiy so‘rovnomalar orqali aniqlangan muammolarga tezkor huquqiy yechim taklif etadi.

Ko‘plab mamlakatlarda hukumat organlari huquqiy maslahatchilari tizimi mavjud. Misol uchun, Buyuk Britaniyada Government Legal Department (GLD) 3,400 ga yaqin xodim dan iborat bo‘lib, markaziy hukumat vazirliklari va idoralariga huquqiy maslahat beradi.¹ Ular qonun loyihalari va boshqa hujjatlar ustida maslahat beradi. Yevropa Ittifoqi misolida, Yevropa Komissiyasining

¹ <https://www.gov.uk/government/organisations/government-legal-department>

Yuridik Xizmati (Legal Service) keng qamrovli huquqiy maslahat beradi va Komissiya qarorlarining Ittifoqlik qonunlariga mos kelishini ta'minlaydi.² Ular Komissiya nomidan sudda ham vakillik qiladi, Ittifoqlik qonunlarini o'rgatish va hujjatlarni tahrirlash bilan shug'ullanadi. Kanadada esa Adliya Vazirligi federal hukumatning asosiy qonuniy maslahat uchastkori sifatida ishlaydi. Rasmiy saytda qayd etilishicha, Kanada Adliya Vazirligi Adliya vaziri federal hukumatga yuqori sifatli huquqiy xizmatlar ko'rsatishni o'z oldiga vazifa sifatida belgilab olgan.³

Bu misollar shuni ko'rsatadiki, davlat boshqaruvida huquqiy xizmat funksiyasi bo'yicha muhim rol davlat idoralarida to'plangan bilim va tajriba hamda markazlashgan tashkilotlar tizimi orqali amalga oshiriladi. Mazkur institutlar xalqaro va milliy yuridik normalarga muvofiq qaror chiqaradi va qonun buzilishlarning oldini olishda muhim omil hisoblanadi.

PQ-5168 hamda unga ilova qilingan "Yuridik xizmat ko'rsatish markazlari to'g'risida Nizom"da markazlarning vazifalari batafsil belgilangan. Unga ko'ra markazlar hujjat loyihalarini qonunchilikka muvofiqligini tekshiradi, ichki buyruq va shartnomalarni ekspertizadan o'tkazadi. Masalan, markazning yuristlari tashkilot rahbariyatiga taqdim etiladigan qaror, farmon, shartnoma va boshqa yuridik hujjat loyihalarini to'liq huquqiy ekspertizadan o'tkazadi; agar qonunchilikka zid holat aniqlansa, tegishli e'tiroz va takliflar beradi. Shuningdek, jismoniy va yuridik shaxslarning huquq va erkinliklariga ta'sir etuvchi qarorlar yuzasidan markazlar yuridik xulosalar tayyorlaydi.

² https://commission.europa.eu/about/departments-and-executive-agencies/legal-service_en

³ <https://www.justice.gc.ca/eng/>

Bundan tashqari, mehnat qonunchiligi bilan bog'liq idoraviy hujjatlar loyihalari ham har tomonlama tekshirilib, mehnat huquqiga rioya etilishi kafolatlanadi. Iqtisodiy va boshqa ijtimoiy loyihalarni tahlil qilishda huquqiy va moliyaviy-iktisodiy ekspertizalar amalga oshiriladi. PQ-5168 matniga ko'ra, markazlar aholi murojaatlari va ijtimoiy so'rovnomalar orqali aniqlangan muammolarga tezkor huquqiy yechim taklif etadi.

Yuridik xizmat markazlarining tumanlar darajasidagi tashkil etilishi 2020-yildan boshlab tuman adliya bo'limlari huzurida sinovdan o'tkazildi. Boshlanishida Namangan shahrida hamda Qarshi va Marhamat tumanlarida 23 ta davlat organida markazlar ish boshlagani qayd etildi. O'zbekiston amaliyotida joriy etilgan yuridik markazlar hozircha ijobiy natijalar beradi. Samarqand misolida ko'rinib turibdiki, 2025-yilda 2278 ta tashkilotga xizmat ko'rsatgan markazlar uch shuningdek 723 ming hujjatni ekspertizadan o'tkazib, ularning 92% ga yaqiniga ijobiy xulosa bergan.⁴ Bu esa markazlarning xulosa sifati va qonunlarga mos hujjat tayyorlashga ko'maklashayotganidan dalolat. Bundan tashqari, adliya tizimida o'tkazilgan 2205 ta nazorat tadbirida 88,234 ta huquqbuzilish aniqlandi, natijada 13,5 mlrd so'm qonunbuzilishi summalari qonuniy egalariga qaytarilgan.⁵ Bu ko'rsatkichlar hududiy adliya organlari markazlarning samaradorligini baholash uchun misol bo'la oladi.

Joylarda qonunbuzarliklarning oldini olish va korrupsiyaviy omillarni kamaytirishga markazlar ijobiy ta'sir ko'rsatishi kuzatilmoqda. Masalan, markaz xodimlarining mustaqilligini ta'minlash orqali rahbarlar ta'siridan himoyalangan

⁴ <https://gov.uz/oz/samarqand/sections/view/94509>

⁵ <https://gov.uz/oz/samarqand/sections/view/94509>

ekspertizalar o'tkazilmoqda. Bu esa organ ichidagi hujjatlar sifati va qonuniyligini oshiradi. Yana bir muhim jihat – shu darajadagi xizmatlar uchun yagona tizim (E-huquqshunos) tashkil etilishi, bu orqali hujjatlarni qog'ozsiz va shaffof ravishda ko'rib chiqish imkoni paydo bo'ldi.

Bugungi kunda yuridik xizmat markazlari faoliyatida **sun'iy intellekt (SI)** texnologiyalari integratsiyasi mavzusi ham muhokama qilinyapti. O'zbekistonda "E-huquqshunos" elektron platformasi doirasida Yurist AI nomli chatboti joriy etildi.⁶ Bu bot oddiy savollar va hujjat loyihalarini tuzish bo'yicha yordam beradi, shu bilan markaz xodimlarining ish yukini sezilarli darajada kamaytiradi. Shuningdek, hujjatning faqat muhim qismlari kiritilib, qolgan qismi avtomatik to'ldiriladigan "**Meta Method**" funksiyasi joriy etilgan (bu ham SI asosida ishlaydi).

Kelgusidagi rejalariga ko'ra, **chet el qonunchiligiga oid hujjat loyihalarini ekspertizadan o'tkazish** imkoniyatini yaratish nazarda tutilmoqda. Bu, masalan, xalqaro shartnomalar yoki qoidalarni avtomatik tekshiruvchi AI modullari yordamida amalga oshiriladi. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, ushbu texnologiyalar jarayonni avtomatlashtirish, hujjatlarni qayta ishlash muddatini qisqartirish va sifatini oshirishga xizmat qiladi. Ya'ni, SI integratsiyasi yuridik xizmat markazlariga nafaqat texnik vosita, balki boshqaruv quroli sifatida joriy etilmoqda. Agar AI vositalari orqali hujjatlarni ekspertizadan o'tkazish tizimli ravishda kengaytirilsa, markaz xodimlariga inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklar kamayadi va tezkor natijalarga erishish mumkin bo'ladi.

⁶ <https://us.uz/en/news/post-402>

Tavsiyalar va takliflar

1. “E-huquqshunos” tizimini kengaytirib, unga sun’iy intellekt modullarini integratsiya qilish kerak. Masalan, foydalanuvchilarga matnni avtomatik tahlil qilish va so‘nggi qonun hujjatlari ma’lumotlar bazasi bilan solishtirish imkonini beruvchi funksiyalar qo‘shilishi lozim. ISO/IEC 42001 va FedRAMP kabi standartlarga mos AI/ICT platformalarini joriy etish lozim.
2. Hujjat ekspertizasi jarayonida yagona “chek-list” (normativ tekshiruv jadvali) joriy qilish lozim. Bu orqali mutaxassislar hujjat tarkibidagi muhim jihatlarni kompleks tekshiradi. Shuningdek, doimiy ravishda huquqiy maktab va treninglar o‘tkazib, markaz xodimlarining malakasini oshirish talab qilinadi. Oliy ta’lim muassasalari va ilmiy markazlar bilan hamkorlik kuchaytirilishi, talabalar va yosh yuridik kadrlar tajribasi markazlarda sinovdan o‘tkazilishi mumkin.

Xulosa

Yuridik xizmat ko‘rsatish markazlari joriy etilishi O‘zbekiston davlat organlari faoliyatida huquqiy barqarorlikni mustahkamlash, qonun ustuvorligini ta’minlashga xizmat qilmoqda. Markazlar hujjatlarni ekspertizadan o‘tkazishda kuzatilayotgan usullar samarali: ular mustaqil mutaxassislar ko‘magida qonunbuzarlik va korrupsiyaga sabab bo‘luvchi omillarni aniqlaydi. Hujjat ekspertizasi jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalarini va sun’iy intellekt

vositalarini tatbiq etish o‘z navbatida tezkorlik va aniqlikni oshiradi, biroq xavfsizlik nuqtai nazaridan bu platformalar professional standartlarga javob berishi kerak. Ilmiy-amaliy xulosamiz shuki, yuridik xizmat markazlarini rivojlantirish uchun institutsional islohotlar va yuqoridagi tavsiyalarni amalga oshirish zarur. Kelgusida strategik intellekt yondashuvi asosida qonuniy beqarorlik tahlili va prognoz ishlari olib borilib, davlat organlari huquqiy siyosatini yanada takomillashtirish mumkin.